

GUERRA DE PROPAGANDA

Occident, la revista dels catalans franquistes que s'editava a França

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES

FOTOS BIBLIOTECA DE CATALUNYA

La revista *Occident*, ideada i impulsada per Francesc Cambó, va publicar-se a París entre 1937 i 1939 amb l'objectiu de fer propaganda de l'ideari franquista. Amb un disseny atractiu i visual, aquesta publicació que s'editava cada quinze dies comptava amb nombroses plomes franceses i algunes d'espanyoles –de catalanes, poques–, i va competir amb la republicana *Journal de Barcelone*, també editada a París en francès. Ambdues eren part de la branca mediàtica d'un conflicte que va anar més enllà de les fronteres. Finalment, el bàndol de Cambó i d'*Occident* va guanyar la guerra, i amb el final del conflicte també va desaparèixer la revista. La propaganda, llavors, ja no era tan necessària.

Durant la Guerra Civil espanyola, França tenia la llibertat de premsa com a bandera. I va ser allà, al país veí, on republicans i franquistes van publicar, en francès, unes capçaleres amb l'objectiu de mantenir una propaganda ben viva dels respectius bàndols. El diari de la Generalitat de Catalunya a París, *Journal de Barcelone*, era l'exemple del posicionament de Companys a favor de la divulgació dels postulats republicans i de la institució que presidia. D'altra banda, Francesc Cambó va veure clar que la guerra de la imatge era fonamental i hi va treballar fermament. I Franco va acollir positivament la proposta d'una publicació que defensés el seu ideari, la seva actuació i que afavorís el reconeixement internacional, tot preparant el terreny per a un escenari postbèl·lic.

Així va ser com el 25 d'octubre de 1937, cinc mesos després de l'aparició de *Journal de Barcelone*, sortia al carrer el primer número d'*Occident*, capçalera que es va publicar fins al 30 de maig de 1939, un mes després d'acabada la guerra. *Occident* volia ser el contrapunt de *Journal de Barcelone*. Al seu favor, tenia que va durar gairebé tota la guerra, a diferència dels tres mesos escassos de la publicació rival. En contra, una menor freqüència. *Occident* sortia cada quinze dies, mentre que la seva rival republicana ho feia cada dia.

No hi ha dubte que pel tiratge i per la professionalitat dels promotors, així com per la constància i contingut, *Occident* va tenir impacte. Coneguda per la seva

vistositat i incidència, la publicació impulsada per Cambó eren vuit pàgines de gran format—com un diari de l'època—, i estava impresa en paper de qualitat que permetia una excel·lent impressió i fotografies a dojo (a vegades catorze en una sola pàgina!).

Les vuit pàgines, a cinc columnes, presentaven un disseny molt clar que en facilitaven la lectura. Tot un estol de signatures configuraven un producte intel·lectual

FRANCESC CAMBÓ ERA, DES DE LA DISTÀNCIA, L'AUTÈNTIC ARTÍFEX, I QUI MOVIA ELS FILS, D'AQUESTA CAPÇALERA

que intentava allunyar-se de la simple propaganda entesa com a exageració, selecció i parcialitat ideològica. Certament, hi apareixia el pensament totalitari amb predomini d'aspectes religiosos i militars passant de puntetes per la dictadura militar.

CONTINGUT ELABORAT

La revista ofería, sota la direcció de Joan Estelrich—escriptor mallorquí fidel a Cambó que hi tingué un paper fonamental, tal com ha estudiat Josep Massot i Muntaner—, un aire formal de disseny modern. La imatge, especialment la fotografia, hi era omnipresent. Apareixien caricatures, sobretot de Stalin, la bèstia negra d'*Occident*, així com de líders republicans com Azaña. I no hi havia publicitat, més enllà de llibres esporàdics que promocio-

naven la visió franquista com *La justice du Frente Populaire en Espagne* d'Henry Lémery.

Occident va passar dels vint-i-cinc mil exemplars inicials del 1937 al doble l'any següent. Es distribuïa en quioscs i entre subscriptors, ambaixades i consolats, parlamentaris, agències de viatges, hotels, etc. I no es distribuïa només a França, sinó també a una vintena de països com Bèlgica, Suïssa, Iugoslàvia, Àustria, Alemanya, Itàlia o Gran Bretanya.

El contingut d'*Occident* era molt elaborat. La major part dels col·laboradors eren francesos, escriptors propers a Action

Française o militars com els generals Duffieux, Duval, Walch o Fabre, però també significats franquistes espanyols com García Valdecasas, militars com el general Kindelán, publicistes de l'*ABC* com Salaverria, noms emblemàtics com l'escriptor José María Pemán o el frare Justo Pérez de Urbel i referents del pensament tradicionalista, com Ortega y Gasset, Gregorio Marañón, Menéndez Pidal. En canvi, els textos d'autoria catalana—com els de José Maria Massip o Joan Ventosa—es podien comptar amb els dits d'una mà.

Tot i això, al darrere d'*Occident* hi havia un grup de catalans com Octavi Saltor, Xavier Ribó, Joan Ventosa i Calvell, Joan Lloch i Salas... Tots ells, amb un paper o altre, participaren de l'obsessió de Cambó a disposar d'informació verídica i escaient,

LA PETJADA DE CAMBÓ

Occident va néixer gràcies a l'empenta de Francesc Cambó. Aquell polític que tindria tanta influència en les primeres dècades del segle XX, apareixia com a jurista i periodista especialitzat en política internacional en els primers anys de *La Veu de Catalunya*, amb Enric Prat de la Riba, amb qui sintonitza molt i de qui prendria el relleu, a la seva mort el 1917, al capdavant de la Lliga de Catalunya.

A les seves cartes, Cambó emprava constantment el mot *immediatament*. Un mot que és un reflex d'un caràcter dinàmic, capaç, emprenedor. Cambó, amb fortuna, talent, formació i

relacions, estava acostumat a manar i a ser obeït.

VIVIA EL PERIODISME I HI FICAVA CULLERADA SOVINT. A OCCIDENT, VA FER-HO AMB ELS SEUS HOMES DE CONFIANÇA

A *Occident* s'hi veu la petjada. Es detecta per la temàtica d'articles molt concrets. Textos sobre

economia política, articles amb molta informació, reproducció d'articles apareguts en diaris prestigiosos britànics com *Times* o *The Observer*. A *La Veu* dels anys trenta Cambó hi havia tramès constantment cartes –fos on fos d'Europa– amb indicacions, recomanacions, ordres, suggeriments. Vivia el periodisme i hi ficava cullerada sovint. A *Occident*, presu-

Cambó en una imatge d'arxiu.

miblement, va fer el mateix als seus fidels amics i homes de confiança, entre els quals excel·leix Joan Estelrich.

Cambó era polític, mecenes i intel·lectual. Pocs humanistes hi ha com ell amb els volums, densos, sovint polèmics, intel·ligents sempre, detallistes. En alguns articles, blasmava el marxisme i mostrava Stalin com el gran responsable del conflicte. Al seu *Dietari* apareix el pensament que es troba projectat, en part, a *Occident*. "El bolxevisme –escriu– té la culpa de la magnitud que ha pres la nostra tragèdia". "Més que la FAI", afegeix.

i treballaren perquè els militars i polítics franquistes tinguessin bona imatge.

GENET EXPERIMENTADA

Tots aquells homes disposaven d'experiència. No en va, molts havien estat a *La Veu de Catalunya*, altres als despatxos de Cambó... La capçalera mantenia una constant vinculació amb Cambó, i aquesta influència es nota, tot i que Estelrich era força autònom amb el suport de Ventosa i altres.

Des de l'inici de la publicació, s'hi incorporaren Pere Vintrotó, Carme i Remei Soler, Joaquim Reig, etc. També hi participaren brillants intel·lectuals espanyols com Jesús Pabón. Altres col·laboradors de l'oficina, com Josep Pla o Carles Sentís, no signaren a *Occident* per la vinculació que

tenien amb el Servicio de Información de la Frontera Norte de España (SIFNE), organisme d'intel·ligència i espionatge que va tenir un paper clau en el curs de la guerra.

En conjunt, doncs, eren periodistes i publicistes de la Lliga que treballaven en l'edició i difusió de llibres i publicacions, conferències i converses privades, articles a la premsa francesa, gestions diverses per assolir una bona imatge. *Occident* era una

AL DARRERE HI HAVIA CATALANS AMB EXPERIÈNCIA. MOLTS HAVIEN TREBALLAT A LA VEU DE CATALUNYA

peça més de tot aquest entramat. Per tot això, *Occident*, en paraules de Borja de Riquer al seu llibre *L'últim Cambó*, era la re-

vista franquista més important d'Europa. I Cambó n'era, des de la distància, el fundador i l'artífex. I la capçalera tenia un ideari propi, i amb matisos, del franquisme, però sempre subjecte a la seva persona.

VERITATS AMAGADES

A *Occident* s'hi mostrava profusament la destrucció d'esglésies i les detencions, i les morts arbitràries a la rereguarda catalana com a signe de la persecució religiosa i social. Les fotografies d'una església cremada eren irrefutables.

En canvi, els consells de guerra del franquisme o els afusellaments sense papers, no apareixen a les seves pàgines, com tampoc ho feien els

Esmorzars informatius sobre les Eleccions Europees de 2019

**amb diputats de les candidatures que van obtenir
representació al Parlament Europeu el 2014**

Divendres de novembre a gener a les 9h30
(Consulta el calendari a la web del Col·legi)

Col·legi de Periodistes de Catalunya
Rambla Catalunya, 10, Barcelona

#eleccionesUE2019

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ MONTSERRAT ROIG

Posem a disposició fons i recursos documentals, productes i serveis especialitzats en comunicació i professió periodística:

OFERIM

ESPAI DE TREBALL,
PRÉSTEC I RESERVA
DE DOCUMENTS,
CONSULTA
PERSONALITZADA,
I LLEGAT D'ARXIVS
PERSONALS DE
PERIODISTES

COMPARTIM

DIRECTORIS DE
MITJANS, BORSES DE
TREBALL, PREMIS,
... I UNA GUIA DE
RECURSOS I BONES
PRÀCTIQUES

ACCÉS

AL REPOSITORI
DIGITAL I LES
EXPOSICIONS
VIRTUALS I
FONS HISTÒRIC
DIGITALITZAT

Col·legi
de Periodistes
de Catalunya

bombardeigs de l'aviació italiana o alemanya a viles i ciutats indefenses.

També s'hi publicaven poemes retòrics i plomes franceses parlant de diversos aspectes culturals com a contrapunt al constant culte a la personalitat de Franco

NO HI APAREIXIEN ELS CONSELLS DE GUERRA NI ELS AFUSELLAMENTS NI ELS BOMBARDEJOS CONTRA LA CIUTADANIA

que apareixia fotografiat, elogiat, reproduït, citat... a gairebé cada número. Així, es reproduïren textos de Pius XII, del cardenal Gomà, etc. amb una voluntat de transferència de prestigi indubtable.

La revista, tanmateix, sovint incorria en falsedats, com quan parlava de les *excel·lències* dels camps de concentració franquistes—autèntics camps de la mort—o de la *generositat* del franquisme, quan la venjança fou un dels actes més horripilants de la història de la humanitat. Quan tenen lloc els bombardeigs de Barcelona, diuen que són objectius militars. L'objectiu és replicar la informació republicana per anul·lar-la, desacreditar-la.

REFERENTS CLARS

Una visió reiterativa al llarg de 39 números, de vuit pàgines cadascun—que passaran a ser dotze arran de la caiguda de Barcelona, amb l'edició de tres números extraordinaris—en què oferien una visió que pretén ser professional i asèptica, sobretot a les seccions més interessants per al públic com els reportatges centrals, de dues o quatre pàgines, dedicats a l'actualitat bèl·lica i, especialment, l'argumentació, la justificació religiosa del bàndol rebel amb textos reiteratius i elogiosos en què es mostrava una suposada religiositat dels franquistes contra la maldat intrínseca dels republicans marxistes i russòfils.

Tot s'hi valia a l'hora d'exposar l'ideari d'un govern, d'un Estat d'ordre que de-

fensava la propietat, la religió, l'estabilitat i del que França havia de considerar-lo un amic. No tot eren articles doctrinaris i reportatge bèl·lics, també sovintejava una miscel·lània, amb rerefons variat, que va des dels segells del nou estat—amb Isabel la Catòlica com a tema central—a l'Any

Jubilat de Santiago de Compostel·la com a mostres clares dels referents. El mateix nom de la revista, *Occident*, era tota una declaració

d'intencions davant la URSS, que simbolitzava l'Orient hostil.

MADRID DIU PROU

Assolit l'objectiu de la victòria militar, *Occident* va passar a ser prescindible. Tot i que va aparèixer l'any següent una altra publicació, amb el mateix títol, sota la batuta d'Estelrich, sense tanta qualitat i només durant uns pocs mesos, aquell

BORJA DE RIQUER VA DEFINIR *OCCIDENT* COM LA REVISTA FRANQUISTA MÉS IMPORTANT QUE HI VA HAVER A EUROPA

segon *Occident*, que portava el subtítol de *Revue Internationale d'Hispanisme*, era d'àmbit cultural i acadèmic. Una tribuna de pensament. En aquesta breu etapa de 1940, van aparèixer només dos números i un llibre com a tercer número. El nou *Occident* tenia la redacció a la mateixa adreça que l'anterior i aspirava a una periodicitat mensual. En una carpeta del fons del director mallorquí, a la Biblioteca de

Occident, el 1940, quan es va reinventar sense èxit en una publicació acadèmica.

Catalunya, s'hi conserven articles inèdits de col·laboradors com Menéndez Pidal, Laín Entralgo o Pío Baroja.

Ara bé, les autoritats polítiques de Madrid no estaven interessades en la seva continuïtat. I Estelrich no hi va poder fer res. Les autoritats del

nou estat vetaren la nova publicació. Li manaren tancar *Occident*. Agònicament, Estelrich va aconseguir editar un tercer número. Ell es trobava entre dos focs: com a català, volia que guanyés la Generalitat però no el marxisme, i com a espanyol volia que guanyi l'ordre però no el totalitarisme. *Occident*, reconvertida en revista acadèmica, no va reeixir i va acabar desapareixent. Ç

Més informació a:

L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista davant la Guerra Civil i el primer franquisme. — Borja de Riquer (Eumo, 1996).

Diverses obres de Josep Massot i Muntaner incloses a la col·lecció "Serra d'Or" a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, on estudia Joan Estelrich i l'oficina de propaganda que va dirigir a París.